

Nr 146

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 144 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 29 mars 1963, föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Widén (I: 750) och den andra inom andra kammaren av herr Källstad (II: 907), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna att av motionärerna framförda synpunkter rörande ämbetsverkets tillsynsområde och styrelse måtte beaktas vid den slutliga utformningen av skolväsendets centrala ledning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Tage Johansson m. fl. (I: 755) och den andra inom andra kammaren av herr Eskel m. fl. (II: 914), i vilka hemställts att jämväl yrkesutbildningen på jordbrukets och skogsbrukets områden samt sjuksköterskeutbildningen och mentalvårdspersonalutbildningen skall hänföras till den nya skolöverstyrelsens ämbetsområde;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Wikner m. fl. (I: 756) och den andra inom andra kammaren av herr Lassinantti m. fl. (II: 915), i vilka hemställts att riksdagen vid behandling av proposition nr 144 år 1963 måtte besluta, att yrkesutbildningen inom jord- och skogsbruket på sätt som föreslagits i SOU 1962: 28 samordnas med övrig yrkesutbildning och således underställes det nya skolämbetsverket;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Nyman och Stefanson (I: 766) och den andra inom andra kammaren av herrar Westberg och Berglund (II: 930), i vilka hemställts att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 144 måtte besluta inrätta en särskild överdirektörstjänst för yrkesutbildningsväsendet i enlighet med 1955 års sakkunnigas betänkande angående skolväsendets centrala ledning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Harald Pettersson* och *Thorsten Larsson* (I: 767) och den andra inom andra kammaren av herrar *Mattsson* och *Boo* (II: 927), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 144 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att i den styrelse, som i det nya skolämbetsverket skall utöva verksamledningen, må ingå en representant för folkbildningens, ungdomsarbetets och folkbiblioteksverksamhetens intresseområden;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Per Petersson* och *Wallmark* (I: 768) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* och fröken *Karlsson* (II: 929), i vilka hemställts a) att styrelsen för det föreslagna skolämbetsverket måtte utökas att omfatta ytterligare en representant för primärkommunerna; b) att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt den för genomförandet av reformen avseende skolväsendets centrala ledning särskilt tillsatta organisationskommittén att inrikta sitt arbete mot en långtgående decentralisering till kommunerna av beslutanderätten inom undervisningsväsendet, särskilt i skolbyggnadsärenden; samt c) att jämväl arbetsmarknadsstyrelsens omskolnings- och fortbildningsverksamhet samt övriga av yrkesutbildningssakkunniga för överflyttning från olika centrala verk förordade utbildningsgrenar skall inordnas i det nya skolämbetsverket, dock att vad i dylikt avseende kan komma att föreslås av 1962 års utredning angående sjuksköterskeutbildningen och organisationskommittén för skolämbetsverket måtte föreläggas 1964 års riksdag för slutligt ställningstagande;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wallmark* och *Nyman* (I: 769) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nordgren* och *Westberg* (II: 928), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 144 måtte fastställa, att den nya skolöverstyrelsens ledning skall utövas av en styrelse bestående av tolv av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter och att två av dessa utses att företräda arbetsgivar- och avnämarentresserna inom industri och hantverk;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Arvidson* (II: 926) väckt motion, vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära, att under det fortsatta utredningsarbetet möjligheterna att i det nya ämbetsverket endast inrätta en undervisningsavdelning måtte beaktas.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 907, II: 914, II: 915, I: 766, II: 927, II: 929, II: 928 och II: 926.

Propositionen grundar sig på förslag, som framlagts av 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning och viss lärarutbildning i betänkandet »Skolväsendets centrala ledning» (SOU 1962: 28).

På grundval av betänkandet jämte avgivna yttranden däröver behandlas i propositionen

å s. 5—16: *utgångspunkterna för utredningsarbetet*;

- å s. 17—32: *frågan om koncentration av skolväsendets centrala ledning;*
å s. 33—48: *verksamhetsområdet beträffande yrkesutbildningen;*
å s. 49—73: *skolämbetsverkets organisation;*
å s. 74—81: *kompetensfördelningen mellan centrala, regionala och lokala organ;* samt
å s. 82—83: *genomförandet av omorganisationen.*

Utskottet tillåter sig hänvisa till de i propositionen lämnade redogörelserna beträffande förevarande ämnen.

Departementschefen anför följande.

»Kombinationen av den enskildes ökande intresse för utbildning och samhällets växande behov av väl utbildad arbetskraft har på kort tid blivit en faktor, som föranlett åtgärder i snabb följd av genomgripande betydelse för svenskt undervisnings- och utbildningsväsen. De erfarenheter som hittills gjorts av utvecklingen på utbildningsområdet och de bedömningar av framtiden som kan göras, understryker angelägenheten av att vi sätter oss i stånd att på bästa möjliga sätt tillgodose och i tid möta krav från allt fler människor på en allt bättre utbildning. Det sagda gäller inte någon begränsad sektor utan hela utbildningsområdet från förskolestadiet och uppåt.

Om vårt skolväsen skall kunna göras så omfattande och differentierat att det kan bereda en kvalitativt fullgod och rätt avpassad utbildning åt alla, som efterfrågar sådan, fordras en bättre organisationsapparat än vi för närvarande har. Det betyder inte — något som åtgärder inom svensk skoladministration redan visat — att det behöver skapas någon större byråkratisk apparat, utan det bör främst innebära, att på alla plan mellan samhällsintresserade lekmän och fackmän åstadkommes en samverkan, som i effektiva organisatoriska former är inriktad på uppgiften att utveckla undervisning och utbildning i takt med skeendet i övrigt.

Det mest genomgripande omdaningsarbetet bedrivs på den obligatoriska skolans område. Redan 1951 påbörjades — i anslutning till 1950 års beslut om en skolreform — arbetet med omstöpnigen av den lokala och regionala ledningen av skolväsendet och strax därefter omorganiserades skolöverstyrelsen för att bli bättre i stånd att leda utvecklingen efter de nya linjer som dragits upp genom detta beslut. För det sätt, på vilket vi hittills lyckats fullfölja strävandena mot en bättre skola, har riksdagsbeslutet 1956 om skolans lokala och regionala ledning varit av stor betydelse. Rikt punkter för det beslutet var: samordning av ledningen för olika skolformer, väsentligt ökat ansvar och inflytande för lekmännen, kvalificerade resurser på fackmannasidan samt decentraliserad beslutanderätt. Detsamma bör eftersträvas i fråga om skolväsendets centrala ledning, om vi vill försäkra oss om ett fullgott instrument, då vi nu står inför uppgiften att vidga omdaningsarbetet till nya fält och samtidigt har att tillvarata våra begränsade resurser på effektivast möjliga sätt.

Det kan vara skäl att här erinra om att utbildningsväsendets expansion också lett till en omprövning av formerna för universitets- och högskoleväsendets ledning. Universitetsutredningens förslag i detta avseende remissbehandlas för närvarande, och jag förutsätter, att det skall bli möjligt att inom de närmaste åren skapa en modern och effektiv ledning också för denna sektor av utbildningsväsendet. Om så blir fallet och om de förslag som jag i det följande framlägger förverkligas, erhålles inom en förhållandevis kort tidsperiod en reformerad central administration såväl för hela det allmänna skolväsendet och den helt övervägande delen av yrkesskolväsendet som för universitets- och högskoleväsendet. Därigenom bör goda förutsättningar kunna skapas för en samlad överblick av och planering för hela utbildningsfältet.

Jag har med det sagda velat placera in frågan om skolväsendets centrala ledning i dess stora sammanhang och därmed också betona, att jag tillmäter planeringssynpunkten grundläggande betydelse, då det nu föreliggande spørsmålet skall bedömas. Därmed är också sagt, att jag finner det helt riktigt, att de sakkunniga tagit steget vidare från en samordning av yrkesskolväsendets ledning till att föreslå en samordnad ledning för hela skolväsendet. Tyvärr angavs inte detta mål som riktpunkt för de sakkunniga, när de år 1955 började sitt arbete. Utredningsarbetet igångsattes mot bakgrunden av den nämnda år beslutade reformen av yrkesutbildningsväsendet och den rådande splittringen på flera departement och ämbetsverk av yrkesutbildningens centrala ledning. Med hänsyn till det givna utgångsläget har de sakkunniga ägnat en betydande tid åt uppgiften att analysera frågan om behovet av en enhetlig ledning för yrkesutbildningen och åt en precisering av vad som borde omfattas av denna ledning. Först i ett senare skede har utredningen tagit upp frågan om en samordning med den centrala ledningen för det allmänna skolväsendet. Utredningen har emellertid vid sina överväganden av denna större samordningsfråga inte närmare analyserat den centrala skoladministrationens funktioner i vad avser det allmänna skolväsendet, utan förutsatt i huvudsak oförändrade uppgifter och organisationsformer för denna del av ledningen.

Från utredningens utgångspunkter har en sådan uppläggning kunnat te sig naturlig. För egen del vill jag, som jag redan sagt, se det föreliggande spørsmålet ur ett annat och vidare perspektiv. Detta öppnar sig på ett naturligt sätt, om man till en början blickar tillbaka på hela skolutvecklingen under de båda senaste decennierna. En naturlig utgångspunkt för en sådan överblick erbjuder 1943 års beslut om inrättande av en särskild överstyrelse för yrkesskolväsendet. Dessförinnan ingick den centrala ledningen av den yrkesutbildande undervisningen i skolöverstyrelsens uppgifter. Av propositionen angående inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning (1943: 232) framgår, att två olika utredningsförslag då förelåg till bedömande. Det ena syftade till en förstärkning av skolöverstyrelsens möjligheter att leda den yrkesutbildande verksamheten. I det andra förordades en utbrytning av den dåvarande yrkesutbildningsavdelningen ur överstyrelsen. Av departementschefens uttalanden framgår, att det avgö-

rande motivet för genomförande av sistnämnda förslag var behovet av ett nära samarbete med näringslivet, inom vilket yrkesutbildningen förutsattes i första hand komma att äga rum. Departementschefen uttalade, att de av honom utvecklade allmänna synpunkterna närmast borde leda till att överinseendet över yrkesutbildningsåtgärderna på näringslivets samtliga eller åtminstone flesta områden förlades till den nya överstyrelsen. Av praktiska skäl kunde han emellertid inte förorda, att annan yrkesutbildning än den som skolöverstyrelsen och kommerskollegium dittills haft tillsyn över ställdes under ledning av det nya ämbetsverket.

Av uttalandena i övrigt vid detta tillfälle framgår, att åtskillig tvekan förelåg rörande lämpligheten av att bryta ut yrkesutbildningen ur skolöverstyrelsen. Departementschefen framhöll bl. a., att olika skolformer borde betraktas som delar av samma helhet och att det därför skulle komma att föreligga ett stort behov av ett nära samarbete mellan de båda överstyrelserna.

1943 års beslut byggde på förutsättningar, som visat sig inte helt hålla under den fortsatta utvecklingen. Det nära samarbete på det centrala planet, vilket angavs som väsentligt, har inte kommit till stånd i all den utsträckning som varit önskvärd med hänsyn till klart föreliggande behov. Ett successivt inordnande under överstyrelsens för yrkesutbildning tillsyn av olika delar av yrkesutbildningsfältet har inte heller ägt rum, utan ledningen av yrkesutbildningssektorn är alltjämt splittrad.

Genom den sammansättning man gav yrkesöverstyrelsens ledning — dess styrelse — och genom ämbetsverkets arbetsformer i övrigt skapades möjligheter till god kontakt med näringslivet, vilket varit av stor betydelse för den utveckling av yrkesutbildningen som ägt rum under perioden efter verkets tillkomst. Samtidigt måste emellertid konstateras, att ännu en förutsättning för yrkesöverstyrelsens tillkomst brustit, såtillvida som näringslivet inte kommit att spela en så dominerande roll som huvudman i yrkesutbildningssammanhang, som man föreställde sig i samband med 1943 års beslut. I stället har de statliga, primärkommunala och landstingskommunala huvudmannainsatserna kommit att dominera. Denna utveckling markerades starkt genom 1955 års beslut angående utbyggnad av yrkesutbildningen.

Den här antydda utvecklingen har i hög grad skärpt det behov av samverkan med företrädarna för det allmänna skolväsendet, vilket förutsågs 1943. Åtgärderna på yrkesutbildningsfältet måste vidtas under ständigt beaktande av behoven på de andra stora utbildningsområdena, för vilka samhället ansvarar. Genom de ökande kraven på yrkeskunnande och den växande betydelsen av teoretiska insikter på många väsentliga yrkesområden har dessutom gränserna mellan yrkesutbildning och annan utbildning blivit allt svårare att dra och allt mindre motiverade att upprätthålla.

Den uppfattning, enligt vilken teoretisk och praktisk utbildning bör betraktas som likvärdiga och organiseras i former, som innebär likställdhet, har i allt högre grad präglat den utveckling på skolområdet, som påbörjades med 1950 års reformbeslut och detta synsätt har, förutom i läroplansmässiga och skolorgani-

satoriska åtgärder, också kommit till uttryck i reformer på det administrativa området. Genom samordningen av skolväsendets ledning på det lokala och regionala planet har olägenheterna av den kvarstående splittringen i den centrala ledningen framträtt allt starkare, och det har ofta rests krav på större enhetlighet även i ledningen på det centrala planet. Dessa krav får en särskild skärpa, om de ses mot bakgrunden av pågående utredningsarbete och planering för utbildningen efter grundskolan. För närvarande omfattar detta arbete framför allt fackskolorna och gymnasiet. Dimensioneringen och utformningen av dessa skolor hänger emellertid nära samman med planeringen för yrkesskolväsendet. Sedan beslut om fackskolornas och gymnasiernas utformning fattats blir det en väsentlig och maktpåliggande uppgift för skolväsendets centrala ledning att förverkliga statsmakternas intentioner beträffande dessa skolformer under ständigt uppmärksammande av utbildningsbehovet inom bl. a. det yrkesutbildande området, där nya utbildningslinjer och utbildningsformer ständigt aktualiseras. Att i detta läge låta nuvarande förhållanden bestå, med exempelvis de allmänna gymnasierna under ett ämbetsverk och fackgymnasierna under ett annat och med de olika typerna av fackskolor fördelade mellan verken, förutom den på relevanta stadier alltmer oegentliga uppdelningen i yrkesutbildning och icke yrkesutbildning, framstår inte som rationellt. Tidpunkten är därför enligt min mening nu inne att vidta en radikal åtgärd och skapa *ett nytt skolämbetsverk* med tonvikt på delvis andra funktioner än de båda nuvarande verken har. Beslut härom bör fattas i två etapper och i denna omgång gälla i huvudsak det nya ämbetsverkets verksamhetsområde, principerna för ämbetsverkets organisation, dess styrelse och uppdelning på avdelningar samt i samband härmed vissa principer för decentraliserad beslutanderätt. Efter fortsatt utredningsarbete bör i en andra omgång vid nästa års riksdag fattas definitiva beslut om ämbetsverkets organisation och en rad därmed sammanhängande frågor med sikte på att omorganisationen skall träda i kraft under budgetåret 1964/65.

Den gångna utvecklingen och den nuvarande situationen på skolväsendets område, som jag här uppehållit mig vid, har föranlett både de sakkunniga och det stora flertalet remissinstanser att förorda, att ledningen av det allmänna och det yrkesutbildande skolväsendet förlägges till ett för båda områdena gemensamt ämbetsverk. De fackämbetsverk, som har tillsynen över utbildningen inom jordbruk, skogsbruk, sjukvård och socialvård, har visserligen en annan mening vad beträffar yrkesutbildningen inom de egna områdena, men den berör egentligen inte den principiella frågan om central ledning av skolväsendet. Jag återkommer till dessa ämbetsverks synpunkter i samband med behandlingen av frågan om skolämbetsverkets tillsynsområde.

I vissa av de tillstyrkande remissvaren — i synnerhet gäller detta uttalandena av överstyrelsen för yrkesutbildning och vissa organisationer på näringslivets och arbetsmarknadens områden — betonas starkt behovet av att ett nytt skoläm-

betsverk organiseras på sådant sätt, att en nära kontakt mellan näringsliv och yrkesutbildning blir möjlig. Överstyrelsen för yrkesutbildning, Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen har sålunda gjort sitt tillstyrkande av förslaget beroende av att intressenterna på arbetsmarknadens och näringslivets områden får en starkare ställning i *ämbetsverkets ledning* än vad de sakkunniga tänkt sig.

Då det här rör sig om en av de mest uppmärksammade principfrågorna vill jag redan i detta sammanhang uttala, att jag ansluter mig till de synpunkter som framförts beträffande ett i förhållande till de sakkunnigas förslag starkare inflytande för företrädare för samhällslivets olika områden i ett nytt skolämbetsverks styrelse. Jag ämnar i det följande framlägga ett organisationsförslag, som tillgodoser dessa synpunkter.

Den nyssnämnda gruppen remissinstanser har också uttalat sig för att huvudprincipen för yrkesöverstyrelsens organisation — fackbyråprincipen — bevaras inom ett nytt ämbetsverks *kansliorganisation* för de enheter som skall handlägga yrkesutbildningsärenden. Eftersom det i denna fråga, som är nära förbunden med spörsmålet om verksstyrelsen, råder starkt delade meningar, vill jag också på denna punkt redan här klargöra min inställning.

Ett grundläggande krav på varje förvaltningsorganisation är att den får en utformning, som från administrativa och ekonomiska synpunkter bedömes vara rationell, dvs. medger effektiva och ändamålsenliga insatser av just det slag som fordras av organisationen. Då det som i föreliggande fall är fråga om att samorganisera två existerande förvaltningsenheter med delvis sammanfallande och ofta mycket likartade arbetsuppgifter måste uppmärksamheten i första hand inriktas på att organisationen utformas så, att dubbelarbete och kompetenstvisiter inom och mellan arbetsenheterna undviks. Det kan således inte bli fråga om att stanna vid att i huvudsak sammanföra två ämbetsverk för närliggande områden under en chef, utan likartade uppgifter bör, oavsett skolform, koncentreras till samma arbetsenheter så långt det är praktiskt genomförbart och lämpligt. Som statskontoret framhållit är det inte möjligt att för ämbetsverk, vars verksamhetsområde når en viss storlek, tillämpa någon annan organisationsform. Jag ansluter mig alltså principiellt till den av främst statskontoret och skolöverstyrelsen hävdade meningen, att en integration av arbetsuppgifterna bör ske vid organiserandet av ett för hela fältet gemensamt skolämbetsverk. Efter övervägande av olika organisationsmodeller har jag funnit mig böra förorda det av statskontoret framlagda, i det föregående utförligt redovisade alternativet, dock med en av praktiska skäl betingad jämkning. Denna föranledes av de enligt min mening väl befogade önskemålen från näringslivets sida om goda kontaktmöjligheter i yrkesutbildningsärenden också med ämbetsverkets kansli. Jag återkommer senare till detta problem.

Innan jag går in på olika detaljfrågor, vill jag emellertid som ytterligare motivering för hittills gjorda principiella ställningstaganden understryka vad jag tidigare betonat, nämligen att det är till planerings- och utvecklingsuppgifterna

som tyngdpunkten i ett nyorganiserat skolämbetsverks arbete måste förskjutas. För att detta skall bli möjligt, utan att verkets storlek sväller ut, måste åtskilliga av de båda nuvarande verkens uppgifter *decentraliseras* eller upphöra. Efter omorganisationen av skolväsendets centrala ledning bör denna således, som jag tidigare sagt, framstå som ett nytt verk, inte bara i vad avser kretsen av tillsynsuppgifter utan även i vad avser arbetsuppgifternas centrala innebörd. Enligt min mening har de sakkunniga inte tillräckligt beaktat detta behov av en strukturförändring av ledningen för skolväsendet. Den av mig förordade organisationsformen erbjuder i detta avseende bättre möjligheter än de sakkunnigas förslag att ge ämbetsverkets arbete en bestämd inriktning på de uppgifter, som framstår som mest väsentliga.

Innan jag efter dessa mera översiktligt hållna synpunkter går närmare in på konkreta organisationsspörsmål och övriga frågor, vill jag beröra namnfrågan. Denna har tillmätts en ganska stor vikt av de sakkunniga, som ansett att benämningen skolöverstyrelsen ganska väl uppfyller de fordringar, som kan ställas på ett nytt skolämbetsverks namn, men häremot själva invänt, att det skulle vara olämpligt att överflytta namnet på ett existerande ämbetsverk till ett nytt verk. Efter att ha övervägt olika alternativ har de sakkunniga stannat för att som namn föreslå Kungl. skolverket.

Remissmyndigheterna har, i den mån de yttrat sig i namnfrågan, nästan genomgående avvisat detta förslag och i stället förordat Kungl. skolöverstyrelsen som namn på det nya ämbetsverket.

Namnfrågan bör självfallet endast bedömas från praktiska och språkligt-estetiska utgångspunkter. Att i namnvalet inlägga någon värdering av olika utbildningsområdets betydelse kan det naturligtvis inte vara fråga om. Från de nämnda utgångspunkterna finner jag skolöverstyrelsen vara det lämpligaste namnet. Jag förordar alltså att det nya ämbetsverket benämnes Kungl. skolöverstyrelsen.

Frågan om ämbetsområdet för ett nytt skolämbetsverk har de sakkunniga, med hänsyn till utgångspunkterna för sitt utredningsarbete, närmare undersökt endast vad yrkesutbildningen beträffar. Några mera väsentliga ändringar i fråga om skolämbetsverkets tillsynsuppgifter beträffande det allmänna skolväsendet förefaller mig inte heller erforderliga. Det framstår för närvarande som givet, att skolöverstyrelsens hittillsvarande tillsynsområde bör läggas under det nya ämbetsverket. Som jag tidigare framhållit, bör emellertid den nya överstyrelsens funktioner inom hela dess verksamhetsområde omprövas. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Omfattningen av den yrkesutbildning som bör inordnas under den centrala ledningen har ingående diskuterats av de sakkunniga. De har föreslagit att all yrkesutbildning skall ledas av det nya ämbetsverket. Från yrkesutbildningsbegreppet har de sakkunniga därvid avskilt sådan kursverksamhet som har ka-

raktär av information och rådgivning åt redan verksamma yrkesutövare, intern verksutbildning, yrkesutbildning, som bedrivs utan stöd av det allmänna, utbildningen vid universitet och högskolor samt yrkesutbildande verksamhet vid specialskolor.

Att i princip all egentlig yrkesutbildning med de angivna avgränsningarna skall ställas under samma tillsynsmyndighet, finner jag i huvudsak riktigt. På grund av bl. a. de bestämda avstyrkanden, som gjorts av vissa fackambetsverk och de argument som därvid framförts, anser jag det emellertid nu lämpligast att förorda en något mindre grad av koncentration av ledningen av yrkesutbildningen än de sakkunniga föreslagit. Jag skall strax närmare precisera mitt ställningstagande i detta hänseende. Rent principiellt vill jag emellertid framhålla, att det på längre sikt bör eftersträvas att i detta hänseende genomföra de sakkunnigas förslag. Jag förutsätter därför, att frågan om samordning för hela yrkesutbildningsfältet skall ägnas uppmärksamhet såväl vid det fortsatta förberedelsearbetet för det nya skolambetsverket som fortlöpande vid utredningar, som berör något av yrkesutbildningens delområden.

De sakkunniga har till begreppet yrkesutbildning hänfört också utbildning för elever på åldersstadier ovanför gymnasiet, vilken kan betecknas som vuxenutbildning. Häri innefattar de sakkunniga även *omskolningskurser för arbetslösa m. fl.* och uttalar, att dessa kurser bör ställas under ledning av det centrala verket för yrkesutbildning och icke, vare sig centralt, regionalt eller lokalt, ledas av arbetsmarknadsmyndigheter.

De sakkunnigas uttalande synes innebära, att omskolningsverksamheten i högre grad än hittills skulle ställas under ledning av skolans myndigheter. Arbetsmarknadsstyrelsens medverkan skulle därigenom mera bli av rådgivande natur.

Yrkesöverstyrelsen och vissa andra remissmyndigheter delar de sakkunnigas uppfattning i detta hänseende, medan arbetsmarknadsstyrelsen med hänsyn till de sysselsättningspolitiska motiven för omskolningen anser det önskvärt, att arbetsmarknadsverket övertar denna utbildningsverksamhet i dess helhet.

Den ändring av tillsynen över omskolningsverksamheten, som nu ifrågasättes, berör problem, vilka från olika synpunkter är av väsentlig betydelse. Jag vill därför något uppehålla mig vid formerna för och syftet med den utbildning som här avses.

Yrkesutbildningskurserna för arbetslösa är av tre slag, nämligen nybörjarkurser, avsedda att ge en grundläggande utbildning för arbetslös ungdom, fortbildningskurser och omskolningskurser. Syftet med kurserna är dels att vid omställningsprocesser i näringslivet göra det möjligt att utbilda friställd arbetskraft för nya uppgifter och därmed förhindra arbetslöshet, dels ock att bereda handikappade och vissa andra grupper, som har svårigheter att erhålla stadigvarande sysselsättning, sådan utbildning att deras sysselsättningsproblem lättare kan lösas.

Organiserandet av denna utbildning är i första hand beroende av arbetsmarknadsmyndigheternas åtgärder. På dessa ankommer att avgöra omfattningen av denna särskilda utbildningsverksamhet liksom kursernas yrkesinriktning och geografiska fördelning. I dessa frågor sker överläggningar med ett rådgivande organ, samarbetsdelegationen för omskolningskurser m. m., som består av representanter för bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning. Genomförandet av kurserna ankommer i huvudsak på överstyrelsen, som för de centrala arbetslöshetskursernas del har en i varje län tillsatt kursstyrelse till sitt förfogande.

Med hänsyn till det arbetsmarknadspolitiska syftet med denna utbildningsverksamhet är det väsentligt, att åtgärder snabbt vidtages, då situationen så påfordrar. Utbildningen måste därför i allmänhet organiseras utan beaktande av den mera långsiktiga planeringen. Vidare blir uppläggnings- och omskolningskurserna i fråga om såväl innehåll och längd som undervisningsmetoder en annan än inom den reguljära utbildningsverksamheten. Detta motiveras dels av att eleverna vid omskolningskurserna ofta har tidigare yrkeserfarenheter dels ock av att det är särskilt angeläget att deltagarna, vilka ofta är familjeförsörjare, så snabbt som möjligt kan överföras till förvärvsarbete. Utbildningen måste också vara upplagd på sådant sätt, att elever kan antas kontinuerligt under hela året och att avslutningen av utbildningen inte är bunden till vissa tidpunkter. För att omskolningsverksamheten skall kunna utnyttjas effektivt i arbetsmarknadspolitiken är det nödvändigt att de här refererade synpunkterna blir tillgodosedda. Detta ställer speciella krav på utbildningsverksamhetens organisation.

Gemensamt för omskolningsverksamheten och för den reguljära yrkesutbildningen är att båda har till uppgift att tillgodose behovet av arbetskraft med sådan utbildning, som efterfrågas av näringslivet. Det är angeläget att undvika, att den av arbetsmarknadsskäl igångsatta särskilda utbildningen på grund av det förmånligare statliga stödet inverkar störande på strävandena att på en ort bygga upp en planmässigt utformad reguljär yrkesutbildning. Eftersom den särskilda utbildningen under senare år kraftigt vuxit i omfattning och enär strukturomvandlingen inom näringslivet framdeles kan väntas medföra ännu starkare krav på sådan utbildning, är det angeläget, att en samordning sker av olika åtgärder för att bereda utbildning och, så långt det är möjligt, även av de olika utbildningsformerna.

Detta problem bör emellertid inte lösas på så sätt, att hela den av arbetsmarknadsskäl betingade utbildningen ställes under ledning av skolämbetsverket. En stor del av denna utbildning är nämligen så nära kombinerad med andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder, att arbetsmarknadsverket på samma sätt som nu måste ha möjlighet att ta initiativ till snabbt verkande åtgärder. Detta gäller närmast den egentliga omskolningsverksamheten, vars syfte är att bereda vuxen arbetskraft nya försörjningsmöjligheter. Denna verksamhet bör därför enligt min mening även i fortsättningen planeras och genomföras i samverkan mellan arbetsmarknadsverket och den centrala skolmyndigheten. Jag vill emellertid be-

tona att skolmyndigheterna i ökad utsträckning måste få tillfälle att framföra synpunkter och önskemål redan på planeringsstadiet. I detta syfte bör det samarbete som för närvarande äger rum inom samarbetsdelegationen för omskolningskurserna m. m. förstärkas. Det utvidgade samarbetet bör komma till stånd på verkschefs nivå. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser i sådant syfte.

De för närvarande bedrivna nybörjarkurserna för arbetslösa är avsedda att ge grundläggande yrkesutbildning åt arbetslös ungdom, som inte erhållit yrkesutbildning tidigare. Kurserna är således avsedda för samma ålderskategorier, som de sakkunniga ansett att reguljär yrkesutbildning i första hand skall anordnas för. Eftersom jag i princip anser, att all sådan yrkesutbildning skall stå under ledning av den centrala skolmyndigheten, bör detta gälla även den utbildning som hittills anordnats i särskild ordning för arbetslös ungdom. Till det nya skolämbetsverkets uppgifter skall höra att med stöd av lokala och regionala skolmyndigheter planera yrkesutbildning för all ungdom. Med ungdom avser jag här personer under 21 år. Befarad eller uppkommen ungdomsarbetslöshet kan vara uttryck för brister i yrkesutbildningsorganisationen. Vid uppbyggnaden av det nya skolämbetsverket bör därför beaktas, att myndigheten erhåller tillräckliga möjligheter att såväl på längre sikt som i mera akuta situationer avpassa utbildning till föreliggande behov. Arbetsmarknadsmyndigheternas medverkan bör ske genom att lämna skolledningen på olika nivåer informationer om utvecklingen på arbetsmarknaden.

Möjligheterna att åstadkomma tillräcklig utbildningskapacitet för ungdomen beror i hög grad på de kommunala huvudmännens åtgärder. Det föreligger emellertid i viss utsträckning behov av yrkesskolor med större upptagningsområde än en kommun eller en landstingskommun. De nuvarande på arbetsmarknadsstyrelsens initiativ tillkomna s. k. riksyrkesskolorna har till uppgift att komplettera de kommunala och landstingskommunala yrkesskolorna. Under en övergångstid bör denna utbildning bedrivas i nuvarande former. Dessa skolors framtida ställning bör ytterligare övervägas.

Utöver den behandlade utbildningsverksamheten för arbetslösa förekommer en tredje typ av kurser, s. k. fortbildningskurser, som är avsedda att ge arbetslösa med viss yrkesutbildning en kompletterande utbildning. I den mån sådana kurser måste anordnas på grund av en arbetslöshetssituation finnes givetvis ingen anledning att behandla dessa kurser på annat sätt än de egentliga omskolningskurserna. De bör således planeras och genomföras på samma sätt som sistnämnda kurser.

Vad jag nu anfört torde föranleda behov av vissa organisationsförändringar. De frågor som sammanhänger härmed bör närmare övervägas i samband med det ytterligare utredningsarbete som blir nödvändigt innan det nya ämbetsverket kan starta.

I detta sammanhang vill jag också påpeka, att utbildning av hemsamariter, som nu bedrivs i arbetsmarknadsverkets regi, bör inordnas i den i vanlig ord-

ning statsunderstödda yrkesutbildningen och därmed också ställas under tillsyn av det nya skolämbetsverket.

Utöver här berörda utbildningsverksamhet sker en av arbetsmarknadsskäl motiverad, relativt omfattande utbildning hos enskilda huvudmän, varvid arbetsmarknadsstyrelsen lämnar bidrag till kurskostnaderna och utger utbildningsbidrag till deltagarna. Någon förändring beträffande ledningen av denna verksamhet synes, i vad avser utbildning av andra än ungdomar, för närvarande inte vara påkallad. Detsamma skall gälla den särskilda utbildning, som arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning äger att anordna i sådana yrken, där det med hänsyn till det aktuella arbetsmarknadsläget eller eljest är av väsentlig betydelse att vidtaga omedelbara åtgärder för att snabbt öka tillgången på yrkesutbildad arbetskraft.

En samordning av skolväsendets centrala ledning bör, i vad avser yrkesutbildningsområdet, i första hand innebära att *yrkesöverstyrelsens nuvarande verksamhetsområde* lägges under det nya ämbetsverket. Utöver uppgifter, som följer av nyss gjorda preciseringar beträffande omskolningsverksamheten, betyder detta, att yrkesutbildningen för industri, hantverk, handel, kontorsverksamhet, husligt arbete samt för sjömansyrket och vissa vårdyrken kommer att ingå i det nya ämbetsverkets tillsynsuppgifter. På samma sätt som nu är fallet bör i dessa uppgifter även innefattas ansvaret för utbildning av lärare för yrkesutbildning, inklusive lärare för omskolningsverksamheten.

Viss lärarutbildning, som tillgodoser behovet också för yrkesutbildningen, bl. a. på det husliga området, liksom yrkesutbildning vid vissa specialskolor m. m. står för närvarande under överinseende av skolöverstyrelsen. Vid organiserandet av ett gemensamt ämbetsverk blir det naturligt att samordna tillsynen över dessa verksamheter och tillsynen över yrkesutbildningen i övrigt, vilket flera remissmyndigheter ansett önskvärt.

Synpunkter av detta slag är också tillämpliga beträffande yrkesutbildning vid ungdomsvårdsskolor och ungdomsfängelseanstalter, vilken verksamhet för närvarande faller under socialstyrelsens respektive fängvårdsstyrelsens ämbetsområde. Med hänsyn till de speciella problem, främst av organisatorisk art, som skulle uppkomma vid ett inordnande av denna yrkesutbildning i skolämbetsverkets tillsynsområde, är jag emellertid inte beredd att förorda, att den nya centrala skolmyndigheten erhåller mera omfattande befogenheter på detta område än vad överstyrelsen för yrkesutbildning nu har. Jag vill emellertid betona värdet av att erfarenheterna inom yrkesutbildningen i allmänhet genom rådgivande verksamhet från skolämbetsverkets sida kommer även den här avsedda yrkesutbildningen till del.

Yrkesutbildningen på sjöfartens område ledes för närvarande av överstyrelsen för yrkesutbildning i vad avser sjömansskolorna och av sjöfartsstyrelsen i vad avser sjöbefälsutbildningen. Denna splittring har inneburit olägenheter, bl. a.

från organisatorisk synpunkt. De sakkunnigas förslag att ställa även befälsutbildningen under tillsyn av den centrala skolmyndigheten har tillstyrkts av sjöfartsstyrelsen och — under vissa förbehåll beträffande utformningen av den lokala och centrala ledningen av skolorna — av Sveriges redareförening. De speciella skäl som anförts för en sådan omläggning med avseende på dels behovet av samordning med sjömansutbildningen, dels utbildningens likhet med vissa delar av utbildningen vid tekniska gymnasier, anser jag vara övertygande, och jag tillstyrker de sakkunnigas förslag på denna punkt.

I enlighet med sin grunduppfattning om behovet av enhetlighet i ledningen av yrkesutbildningen har de sakkunniga föreslagit, att *yrkesutbildningen på jordbrukets och skogsbrukets områden*, som i huvudsak står under tillsyn av lantbruksstyrelsen respektive skogsstyrelsen, inordnas under den gemensamma skolledningen. De sakkunniga har dock framhållit, att vissa besvärliga problem därvid kan uppkomma på grund av utbildningens nära anknytning till andra samhällsätgärder för stöd och utveckling åt de näringar det här är fråga om. Bl. a. pekar de sakkunniga på betydande svårigheter att avgränsa den egentliga yrkesutbildningen från fortlöpande upplysningsverksamhet och information. Verksamheten på området är även sammanvävd på så sätt att befattningshavare vid lantbruksnämnder, hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser jämsides med andra uppgifter även medverkar i yrkesutbildningen.

Detta samband mellan rationaliseringsverksamhet och utbildning har ytterligare förstärkts genom riksdagsbeslut i anslutning till två propositioner vid 1962 års riksdag (prop. 1962:103; JoU 20; Rskr 307; prop. 1962:115; JoU 16; Rskr 253).

För egen del vill jag konstatera, att det angivna sambandet vid en omläggning enligt de sakkunnigas förslag skulle medföra olägenheter. Detta förhållande har också starkt understrukits av de remissmyndigheter som har direkt anknytning till de berörda näringarna. Med hänsyn härtill har jag efter ingående överväganden funnit, att de sakkunnigas förslag beträffande yrkesutbildningen inom jordbruks- och skogsbruksområdena inte nu bör genomföras.

Alla möjligheter till samverkan mellan de fackämbetsverk, under vilka denna yrkesutbildning skall lyda, och den centrala skolmyndigheten bör emellertid tillvaratas. En stor del av de fördelar, som de sakkunniga avsett att vinna med sitt förslag, synes därigenom kunna uppnås. En sådan samverkan bör kunna bli långtgående och särskilt innefatta frågor rörande allmänna riktlinjer för utbildningen, statsbidragsbestämmelser, stadgor, avlöningsbestämmelser, kompetensfordringar för lärare, lärarnas pedagogiska utbildning och fortbildning samt pedagogiskt reformarbete.

Även då det gäller den *yrkesutbildning för sjukvårdens behov*, främst sjuksköterskeutbildningen, som står under tillsyn av medicinalstyrelsen, skulle en omläggning enligt de sakkunnigas förslag medföra vissa problem på grund av utbildningens nära anknytning till olika sjukvårdsanstalter. Härtill kommer emel-

lertid att utbildningen på sjukvårdsområdet för närvarande utredes av 1962 års utredning angående sjuksköterskeutbildningen. I utredningens uppgifter ingår bl. a. att undersöka, hur tillsynen över utbildningen skall ordnas. I avvaktan på resultatet av detta utredningsarbete bör någon omläggning inte för närvarande ske. Detsamma bör nu gälla utbildningen på mentalsjukvårdens område med hänsyn till pågående överväganden beträffande huvudmannaskapet för detta vårdområde.

Ledningen av utbildningen på socialvårdsområdet åligger redan i viss utsträckning yrkesöverstyrelsen. Enligt de sakkunnigas förslag bör även den utbildning, som sorterar under socialstyrelsen, överföras till den centrala skolmyndigheten. Förslaget har mötts av invändningar från socialstyrelsen, som närmast hänvisat till pågående utredningsarbete som motiv för att beslut inte nu skulle fattas i dessa frågor. Enligt min uppfattning är emellertid inte de anförda skälen av den tyngd, att de uppväger behovet av en samordning av den avsedda utbildningen med sådan yrkesutbildning inom vårdområdet som redan ledes av den centrala skolmyndigheten. Jag förordar således, att utbildningen av barnhemsföreståndare, av ålderdomshemsföreståndare och av biträden för ålderdomshem m. m. ställes under tillsyn av skolämbetsverket.

Statens brandskola, vilken för närvarande ledes av en särskild styrelse, som sorterar direkt under Kungl. Maj:t, skulle enligt de sakkunnigas förslag inordnas under den centrala skolmyndigheten. Med hänsyn till vad styrelsen för statens brandskola i sitt avstyrkande remissvar anfört rörande bl. a. skolans nära anknytning till brandförsvarets ledning och verksamhet i övrigt, anser jag mig inte nu böra föreslå någon ändring av skolans ställning i tillsynshänseende.

De förändringar, jag här förordar, torde i vissa fall medföra organisatoriska problem och aktualisera detaljfrågor om gränsdragningen såväl mellan olika utbildningsområden som mellan yrkesutbildning i egentlig mening och kursverksamhet av informativ natur, vilken enligt de sakkunnigas mening inte bör ledas av den centrala skolmyndigheten. Dessa spörsmål, liksom uppgiften att begränsa den centrala tillsynsmyndighetens verksamhet till frågor av central betydelse, bör närmare penetreras under den tid som återstår, innan slutlig ställning skall tas till skolämbetsverkets personalorganisation m. m.

Jag övergår så till frågan om principerna för organisationen av ett nytt skolämbetsverk.

Skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning är för närvarande organiserade enligt olika principer. Såsom tidigare redovisats betecknas dessa som avdelningsprincipen respektive fackbyråprincipen. De sakkunniga har vid sina överväganden funnit, att båda dessa organisationsprinciper bör tillämpas vid organisationen av det nya skolämbetsverket. Detta skulle enligt de sakkunnigas mening ske på det sättet att kansliorganisationen delades upp i tre sektorer, av vilka en skulle organiseras enligt avdelningsprincipen för ärenden

rörande det allmänna undervisningsväsendet och en enligt fackbyråprincipen för ärenden rörande yrkesutbildningsväsendet. Slutligen skulle en för hela skolområdet gemensam sektor organiseras, närmast för ärenden rörande planering och administration.

De sakkunnigas organisationsförslag har föranlett starkt delade meningar bland remissmyndigheterna. En grupp, till vilken statskontoret och skolöverstyrelsen hör, har avvisat förslaget och förordat en organisation enligt avdelningsprincipen för hela ämbetsverket. Ärendena bör enligt denna meningsriktning fördelas mellan avdelningarna efter sin sakliga innebörd och först inom avdelningarna i viss mån uppdelas efter skolform.

Skolöverstyrelsens förslag innebär i sina huvuddrag, att ärendena på yrkesutbildningsområdet skulle inordnas i ett ämbetsverk, organiserat på i princip samma sätt som skolöverstyrelsen nu är uppbyggd. Statskontoret å sin sida har byggt upp sitt organisationsförslag på ett principiellt resonemang rörande arbetsuppgifternas centrala innebörd. Enligt ämbetsverkets mening finns det i första hand anledning att skilja på tre huvudtyper av ärenden, nämligen ärenden rörande undervisning, planering och administration. Då undervisningsärenden i nuvarande läge kan bedömas bli av synnerligen stor omfattning, har statskontoret gjort en uppdelning i ärenden, som avser undervisning av elever, och ärenden, som avser utbildning av lärare. Med dessa utgångspunkter föreslår statskontoret, att skolämbetsverket organiseras på fyra avdelningar, och framhåller, att förslaget syftar till att åstadkomma största möjliga koncentration och samordning av viktiga beslut.

En annan grupp remissmyndigheter, bland vilka märkes yrkesöverstyrelsen och flera organisationer inom arbetsmarknad och näringsliv, har ställt sig bakom de sakkunnigas huvudförslag. Enligt den uppfattning dessa företrädare är den sammanhållning av undervisnings- och organisationsärenden för varje slag av yrkesutbildningsanstalter, som fackbyråprincipen möjliggör, av väsentlig betydelse såväl för kontakten med de grenar av näringslivet, som utbildningen skall betjäna, som för möjligheterna att snabbt tillgodose uppkommande utbildningsbehov.

Enligt min mening företer de sakkunnigas huvudförslag väsentliga brister. En uppdelning på olika sektorer, inom vilka ärendena fördelas efter skilda principer, skulle medföra, att åtskilliga av de olägenheter, som är förenade med den nuvarande uppdelningen på skilda ämbetsverk, skulle kvarstå även efter en omorganisation. Lösningen av organisationsfrågan bör därför, som jag redan inledningsvis framhållit, sökas efter linjer, som möjliggör en samordnad handläggning av likartade ärenden och ett tillgodoseende av kraven på enhetlighet i verksamheten.

Härtill kommer ytterligare en väsentlig omständighet. Jag har framhållit, att ämbetsverket i högre grad än vad de sakkunniga tänkt sig bör få uppgifter, som är av annan karaktär än de båda överstyrelsernas nuvarande. De planerande och samordnande funktionerna bör få en mer framträdande plats, medan ärenden

som mera direkt anknyter till den löpande verksamheten inom skolväsendet bör bli av mindre omfattning. Bl. a. bör ämbetsverket, såsom statskontoret framhållit, inte onödigtvis belastas med uppgifter av rutinkaraktär eller med ärenden, beträffande vilkas handläggning fast praxis utvecklats. De skäl, som kan anföras för att hålla ärenden av olika slag samlade kring en och samma skoltyp — innebörden av fackbyråprincipen — förlorar därmed väsentligt i styrka.

Med hänsyn till det anförda anser jag, såsom jag redan i det föregående angivit, en organisation av det slag, som förordats av statskontoret, vara den mest ändamålsenliga. I förhållande till skolöverstyrelsens förslag erbjuder den av statskontoret presenterade lösningen den fördelen, att en ytterligare koncentration erhålles genom att någon motsvarighet till skolöverstyrelsens nuvarande organisationsavdelning inte medtages. Ärenden, som i överstyrelsens förslag hänförs till en organisationsavdelning, har till sin sakliga innebörd bedömts vara av sådan art, att de utan olägenheter kan fördelas på de övriga avdelningarna och samordnas med deras uppgifter. Eftersom en viss del av organisationsärendena inom skolöverstyrelsens nuvarande verksamhetsområde därvid lämpligen torde kunna sammanföras med undervisningsärendena, bör ett slopande av den särskilda organisationsavdelningen också medföra en utjämning av skillnaderna mellan yrkesöverstyrelsens nuvarande fackbyråer och de nuvarande rotlarna inom skolöverstyrelsens undervisningsavdelning.

Även om jag således anser, att det med hänsyn till kansliorganisationens funktionsduglighet är nödvändigt att skapa ett i princip integrerat ämbetsverk, finner jag det samtidigt angeläget, att så långt möjligt beakta synpunkterna från de remissmyndigheter, som i de sakkunnigas förslag sett en garanti för att yrkesutbildningsintressena skulle bli tillgodosedda i tillräcklig mån. Deras synpunkter i organisationsfrågan är att betrakta som ett uttryck för behovet av att åstadkomma en intim samverkan mellan arbetsmarknad och näringsliv å den ena sidan och olika skolmyndigheter å den andra. Jag har redan inledningsvis anslutit mig till uppfattningen att detta är ett vitalt intresse och framhållit, att det kan tillgodoses på annat sätt än att de sakkunnigas organisationsförslag genomföres.

I första hand bör ett ökat inflytande från intressenter, som står yrkesutbildningen närmast, åstadkommas genom en annan sammansättning av verksstyrelsen än vad de sakkunniga tänkt sig. Kansliet bör emellertid också organiseras så, att kontakter med näringslivet underlättas. Efter närmare överväganden av hur ett sådant behov skall kunna tillgodoses i en verksorganisation av integrerad typ har jag funnit, att en lämplig lösning kan nås, om undervisningsärendena fördelas på två avdelningar, den ena för ärenden avseende huvudsakligen allmän undervisning och den andra för ärenden rörande yrkesundervisning.

Uppdelningen av ärenden mellan två undervisningsavdelningar bör givetvis ske så, att handläggningen av närbesläktade ärenden inte splittras mellan avdelningarna. Således bör alla gymnasiefrågor, även rörande fackgymnasierna, hän-

föras till samma avdelning, nämligen undervisningsavdelningen för allmänna skolfrågor under vilken också undervisningsfrågor rörande samtliga fackskolor bör inordnas. Till avdelningen för undervisningsfrågor rörande yrkesutbildningen bör hänföras undervisningsfrågor angående i första hand utbildning för industri, hantverk, handel, kontorsverksamhet, husligt arbete och vårdområdena.

Som skäl för upprättande av två undervisningsavdelningar vill jag vidare framhålla följande. Enligt statskontorets förslag skulle undervisningsavdelningen indelas i rotlar, mellan vilka ärendena skulle fördelas efter skolform. Endast en av dessa rotlar skulle enligt statskontorets skiss handlägga undervisningsfrågor inom yrkesutbildningsområdet. Med hänsyn till den omfattning undervisningsfrågorna kan väntas få även efter en omorganisation av den centrala skolledningen är det föga sannolikt, att en omprövning av föreliggande arbetsuppgifter kan leda till en så stark koncentration av detta slags ärenden att de skulle kunna handläggas inom en enda rotel för hela yrkesutbildningsområdet. Sannolikt måste det bli fråga om minst två arbetsenheter. Statskontoret har vidare till planeringsavdelningen hänfört vissa uppgifter rörande yrkesutbildningen, vilka det enligt min uppfattning synes mera motiverat att hänföra till undervisningsavdelningen. Det finns således enligt min uppfattning anledning att räkna med ett behov av två eller tre rotlar för undervisningsfrågor rörande yrkesutbildningen.

Med hänsyn till den inriktning ämbetsverkets arbete bör ha, torde undervisningsfrågorna således bli så omfattande, att det blir för betungande för en avdelningschef att i detta avseende leda verksamheten inom hela utbildningsområdet. Genom en uppdelning på två avdelningar vinnes flera väsentliga fördelar. För det första uppnås en ändamålsenligare arbetsorganisation på avdelningschefsplanet samtidigt som möjligheter skapas att inom en avdelning sammanhålla de ärenden, för vilkas handläggning man inom ämbetsverket är i särskilt hög grad beroende av fortlöpande kontakter med näringslivet. Den rådgivning och den mera omedelbara kontakt med ämbetsverket i övrigt, som företräddarna för yrkesutbildningen inom skolväsen och näringsliv kan vara i behov av, torde nämligen till övervägande del föranleda hänvändelse till en undervisningsavdelning med av mig angivna uppgifter. En sådan avdelning skulle således i detta hänseende komma att få samma betydelse och fylla samma funktioner som de särskilda fackbyråerna inom yrkesöverstyrelsen nu har.

Vidare medför en uppdelning att yrkesutbildningen inom det centrala ämbetsverket får en särskild företrädare på avdelningschefs-nivån, ett förhållande som jag tillmäter ett betydande värde med hänsyn till de avsevärda utvecklingsuppgifter på yrkesutbildningens område som ännu återstår. Samtidigt vill jag understryka, att detta självfallet inte får leda till att uppmärksamheten på yrkesutbildningsfrågorna minskas inom de övriga avdelningarna; det skulle ju för övrigt strida mot den grundläggande integrationsprincipen.

Slutligen kan förefintligheten av en särskild undervisningsavdelning för yrkesutbildningen av till en början måttligt omfång antas väsentligt underlätta

ett framtida inordnande av ytterligare yrkesutbildningsområden under skolämbetsverkets ledning.

Sammanfattningsvis föreslår jag alltså, att skolämbetsverket skall omfatta följande fem avdelningar, nämligen *undervisningsavdelningen för allmänna skolfrågor (UA)*, *undervisningsavdelningen för yrkesutbildningsfrågor (UY)*, *avdelningen för lärarutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete (L)*, *planeringsavdelningen (P)* samt *administrativa avdelningen (A)*.

Dessutom bör som fristående enhet finnas en särskild *folkbildningsrotel (F)*.

Rotlarnas antal och ärendenas fördelning på rotlar är det enligt min mening inte möjligt att fastställa i detta sammanhang. Dessa spörsmål bör jämsides med frågorna om decentralisering och personalorganisation ytterligare prövas i det fortsatta utredningsarbetet från de utgångspunkter jag här angivit. Beträffande rotlarnas antal vill jag i anslutning till de principiella synpunkter härutinnan, som statskontoret anfört, framhålla som angeläget, att det inte bör uppgå till mer än ca tjugo.

V e r k s l e d n i n g e n bör enligt de sakkunnigas förslag utövas av en *styrelse*, bestående av 11 personer, med en majoritet av lekmän utsedda av Kungl. Maj:t. Lekmännen skulle enligt förslaget inte representera speciella intressen eller organisationer. För den direkta kontakten med intressenter utanför ämbetsverket har de sakkunniga föreslagit en rådgivande nämnd.

Förslaget rörande styrelsens sammansättning har mötts av bestämda invändningar från flera håll. Yrkesöverstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen har gjort sitt tillstyrkande av omorganisationsförslaget beroende av att i styrelsen kommer att ingå representanter för organisationerna på arbetsmarknadens och näringslivets områden. Även statskontoret företräder en sådan uppfattning och föreslår, att styrelsen skall bestå av ämbetsverkets generaldirektör, dennes ställföreträdare samt sex utomstående ledamöter, som bör representera föräldrarna, arbetsmarknadens parter, kommunerna och den pedagogiska forskningen.

Som jag förut berört, finner jag det vara av grundläggande betydelse, att skolväsendet står i nära kontakt med samhällslivet i övrigt. Denna kontakt kan givetvis organiseras på olika sätt och de sakkunniga har härvidlag tillmätt den rådgivande nämnden väsentlig betydelse. Som framgår av benämningen skulle denna emellertid endast ha en rådgivande funktion. En direkt förankring i styrelsen för viktiga intresseområden innebär enligt min mening en betydligt bättre garanti för att skolämbetsverket tillförsäkras stöd från samhällslivets sida. Jag anser mig därför böra förorda, att ämbetsverkets styrelse till huvudsaklig del skall bestå av lekmän, som direkt företräder för skolväsendet viktiga samhällsområden.

Beträffande styrelsens uppgifter anser jag i likhet med statskontoret, att styrelsen bör ha att fatta beslut endast i ärenden, som gäller viktigare framställ-

ningar eller yttranden till Kungl. Maj:t, i frågor av principiell natur eller eljest i ärenden av särskild vikt.

Utöver lekmannarepresentanterna bör som statskontoret förordad endast verkets chef och dennes ställföreträdare ingå i styrelsen. Den sakkunskap, som övriga chefstjänstemän besitter, kan på ett tillfredsställande sätt tillvaratas vid ärendenas beredning samt vid föredragningar i styrelsen.

Beträffande lekmannarepresentationen har vid remissbehandlingen förslag framförts om en bred förankring bland olika organisationer och andra samhällsorgan, vilket enligt vissa förslag skulle leda till att styrelsen bleve en stor församling. Enligt min bedömning måste emellertid den största hänsyn tas till styrelsens möjligheter att arbeta effektivt. För egen del har jag funnit, att ledamotsantalet kan begränsas till det antal, som de sakkunniga föreslagit, dvs. 11 personer. Utöver den självskrivna verksrepresentationen bör således 9 av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter ingå, vilket antal jag bedömer som tillräckligt för att de viktigaste intresseområdena skall kunna bli företrädade i styrelsen. Jag förordar, att denna får följande sammansättning, nämligen

generaldirektören, tillika styrelsens ordförande,

generaldirektörens ställföreträdare,

1 ledamot som äger god förtroenhet med arbetsmarknadsfrågor,

1 företrädare för universitets- och högskoleväsendets avnämningens intressen,

1 företrädare för arbetsgivare- och avnämningens intressena inom industri och hantverk,

1 företrädare för arbetsgivare- och avnämningens intressena inom handel och kontor,

1 företrädare för arbetsgivare- och avnämningens intressena inom vårdområdet, dvs. främst landstingen,

3 företrädare för arbetstagarintressena samt

1 företrädare för primärkommunerna.

Inom denna ram bör samtidigt föräldraintressena kunna komma till uttryck på ett naturligt sätt.

De av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna bör förordnas för en tid av fyra år.

De sakkunnigas förslag om en *rådgivande nämnd* av stor omfattning får i viss utsträckning betraktas som en följd av förslaget att någon direkt representation för myndigheter och organisationer inte skulle finnas i styrelsen. I samma mån som remissmyndigheterna krävt direkt representation i styrelsen har de tillmätt den rådgivande nämnden begränsat värde.

Med den sammansättning av styrelsen, som jag förordad, finner jag det knappast motiverat med en rådgivande nämnd. Jag vill i detta sammanhang erinra om att i enlighet med i propositionen 1962: 54 framlagt förslag (s. 413) en rådgivande nämnd nyligen tillsatts inom skolöverstyrelsen för utvecklingsarbete och försöksverksamhet m. m. Inom ett gemensamt skolämbetsverk bör en dylik nämnd också behandla frågor, som har anknytning till yrkesutbildningsområdet. Huruvida härutöver behov kan komma att föreligga av att i institutionaliserade

former knyta rådgivande organ till ämbetsverket, bör enligt min mening göras beroende av de erfarenheter som vinnes, sedan det nya ämbetsverket trätt i funktion, och i första hand prövas av verkets styrelse.

I fråga om *skolämbetsverkets chefsorganisation* följer av vad jag föreslagit rörande verksorganisationen, att motiv ej föreligger för två överdirektörstjänster. Statskontoret har ansett att det kan ifrågasättas, om det inom skolämbetsverket kommer att finnas behov av någon överdirektör över huvud taget. För min del anser jag en sådan tjänst nödvändig med hänsyn till arten och omfattningen av det nya verkets betydelsefulla arbetsuppgifter.

Mitt förslag rörande verksorganisationen innebär, att behov föreligger av fem avdelningschefstjänster. Avdelningscheferna bör i första hand ägna sig åt sammanhållande och nydanande verksamhet inom hela området för respektive avdelning. Tjänsterna bör därför som regel inte vara förenade med rotelchefstjänst.

Generaldirektörstjänsten bör placeras i lönegrad Bp 7. Beträffande överdirektörstjänsten föreslår jag placering i Bp 5. För avdelningschefstjänsterna bör, på sätt gäller för avdelningschefstjänst i skolöverstyrelsen, anställningsformen vara förordnande tills vidare. Jag föreslår att avdelningschefstjänsterna placeras i lönegrad Br 4. Vidare förordar jag att rotelchefstjänsterna placeras i B 3. Till frågan om anställningsform för sistnämnda tjänster torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Personalorganisationen i övrigt och därmed sammanhängande frågor bör, som jag redan framhållit, ytterligare prövas i det fortsatta utredningsarbetet, innan slutlig ställning kan tas. Med hänsyn till de av mig i det föregående angivna utgångspunkterna för omorganisationen, vilka innebär en koncentration av verksamheten till i huvudsak planerande och samordnande funktioner, bedömer jag det som möjligt att i icke obetydlig mån nedbringa personalbehovet i förhållande till de båda överstyrelsernas nuvarande sammanlagda personalorganisation.

Som jag redan i olika sammanhang berört, måste i samband med en omorganisation av den centrala skolledningen en avsevärd del av nuvarande uppgifter decentraliseras till regionala och lokala organ. De sakkunniga har också ägnat denna fråga betydande uppmärksamhet och redovisat en omfattande förteckning över ärenden, som skulle kunna decentraliseras. Remissmyndigheterna har genomgående hälsat de sakkunnigas förslag i dessa hänseenden med tillfredsställelse och i många fall uttalat sig för längre gående åtgärder. I något remissvar uttalas dock tveksamhet på denna punkt, bl. a. under erinran om att man vid övervägande av decentraliseringsfrågor även bör beakta, att det samlade arbetskraftsbehovet kan vara mindre vid en centraliserad handläggning än vid en decentraliserad. Den sistnämnda synpunkten får naturligtvis inte förbises. Den har betydelse särskilt vid ifrågasatt decentralisering av ärenden, som kräver starkt specialiserad fackkunskap för sin handläggning.

Utöver vad jag redan anfört vill jag för egen del här framhålla ytterligare ett väsentligt skäl för förläggning av beslutanderätten så långt ned i instansordningen som möjligt. I samband med skolstyrelsereformen 1956 betonades starkt betydelsen av att genom allt större lokalt och regionalt ansvar fastare förankra skolväsendet hos dem som på fältet bär upp det. Genom den nämnda reformen skapades också goda förutsättningar för beslutanderätt i de instanser, där den bästa kännedomen finns om förhållanden som inverkar på och beröres av besluten.

Enligt min mening har de sakkunniga genom sina principiella synpunkter och framlagda förslag klart ådagalagt, att betydande möjligheter föreligger att fortsätta ännu ett stycke på den inslagna vägen mot ökat lokalt och regionalt inflytande på skolväsendet.

Sedan de sakkunnigas förslag uppgjordes, har äldre författningar i betydande utsträckning ersatts med den nya skollagen och skolstadgan. En förnyad detaljerad genomgång av decentraliseringsfrågorna fordras därför. Detta är även påkallat av att jag i likhet med flera remissmyndigheter anser, att decentralisering kan ske i betydligt större utsträckning än de sakkunniga förutsatt. Vid den fortsatta organisationsutredningen bör även mycket långtgående uppslag prövas och decentralisering, av skäl som jag nyss angav, kunna ifrågakomma, även om det kan göras gällande att en central handläggning i och för sig skulle kunna innebära en viss arbetsbesparing.

Vid undersökningarna i decentraliseringsfrågorna bör som en riktpunkt för arbetet gälla, att en förläggning av beslutanderätten till det lokala planet skall eftersträvas. Dock bör framhållas, att med decentralisering här menas en överflyttning av *beslutanderätten* i en fråga från högre till lägre instans. Åtgärder av servicekaraktär, som innebär rationaliseringar och förenklingar utan att beröra beslutsfattandet och som lämpligen kan vidtas centralt eller regionalt, bör givetvis inte hindras eller motverkas av åtgärder i decentraliseringssyfte. Tvärtom bör det åligga den centrala skolmyndigheten att beakta och verka för rationaliseringsåtgärder, som är ägnade att underlätta och främja skolverksamheten som helhet.

De anförda synpunkterna har giltighet även för den centralupphandling av undervisningsmateriel m. m. som nu handhas av yrkesöverstyrelsen. Centrala åtgärder för att tillgodose skolornas behov av materiel är otvivelaktigt av stort värde. Jag anser det emellertid tveksamt, om verksamheten skall åvila den centrala skolmyndigheten. Möjligheterna att finna andra former för denna verksamhet, eventuellt i kommunförbundens regi, bör därför undersökas.

Som ett led i decentraliseringssträvandena bör, såsom de sakkunniga gjort, även beaktas möjligheterna att i ökad utsträckning flytta beslutanderätten från Kungl. Maj:t till lägre instanser.

Enligt mitt förslag skall skolverksamheten inom fackämbetsverkens tillsynsområden nu endast i begränsad utsträckning inordnas under skolämbetsverket.

Något behov av att utvidga *länskolnämndernas verksamhet* till de utbildningsområden som tills vidare skall ligga kvar under fackämbetsverken uppkommer inte i detta sammanhang. Jag är emellertid ense med de sakkunniga om att området för länskolnämndernas verksamhet i vad avser yrkesutbildningen i princip bör sammanfalla med den centrala myndighetens. I förevarande sammanhang innebär detta i huvudsak endast en utvidgning i vad avser sjöbefälsutbildningen och utbildningen inom vissa vårdområden. Härtill kommer emellertid att omorganisationen, förutom genom decentraliseringsåtgärder, medför ökade arbetsuppgifter för länskolnämnderna, främst genom ökade tillsynsuppgifter beträffande yrkesutbildningen. Därav följer, att behovet av personalförstärkningar vid länskolnämnderna kan behöva övervägas. I första hand kan det bli behövt att till nämnderna knyta ytterligare pedagogiskt utbildad personal för yrkesutbildningen. Dessa liksom övriga frågor rörande länskolnämndernas organisation och frågan om länskolnämnd för Stockholms stad bör prövas i det fortsatta utredningsarbetet.

Av skäl som jag tidigare redovisat föreligger behov att snarast möjligt genomföra den omorganisation jag här förordat. De sakkunniga har föreslagit, att det nya skolämbetsverket skall börja sin verksamhet den 1 juli 1964. Av praktiska skäl bör enligt min mening tidpunkten för det nya ämbetsverkets start framskjutas något och nu beräknas ske den 1 oktober 1964.

I olika hänseenden, som jag i det föregående berört, måste ett fortsatt utredningsarbete ske med inriktning på att slutliga förslag beträffande omorganisationen av skolväsendets centrala ledning och därmed sammanhängande spörsmål skall föreläggas 1964 års riksdag. Beträffande formerna för detta utredningsarbete ansluter jag mig i huvudsak till vad statskontoret förordat. Jag kommer således senare denna dag att anhålla om Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en särskild organisationskommitté med uppgift att — under förutsättning av riksdagens bifall till vad jag här förordat — utföra det erforderliga utredningsarbetet. Vidare bör beslutas om provisoriskt upprättande av den organisationssektion, som kan förutsättas komma att ingå i det nya ämbetsverket. Kostnaderna härför under nästa budgetår liksom för möjligen erforderlig förstärkning av länskolnämndernas personal på grund av en under nästa budgetår successivt genomförd decentralisering torde få bestridas genom anslagsöverskridanden.»

Utskottet

Den pågående utvecklingen på det allmänna skolväsendets område karaktäriseras av en strävan att organisera utbildningen på sådant sätt att teoretiska och praktiska utbildningsvägar framstår som likvärdiga. Genom att elever och målsmän möts av ett enhetligt uppbyggt skolväsende förbättras möjligheterna att välja utbildningsvägar som bäst passar den enskildes önskemål och förutsättningar. Samtidigt får det allmänna större möjligheter att anpassa skolorganisationen efter föreliggande behov och i god tid beakta förändringar som erfordras i utbildningsorganisationens omfattning och inriktning.

Genom fjolårets reform på det obligatoriska skolväsendets område har slutlig ställning tagits till skolans utformning under de första nio skolåren. Oavsett val av studieväg under dessa skolår kommer skolgången efter genomförd reform att för hela landets ungdom ske inom samma skola, grundskolan.

Den år 1956 beslutade reformen av skolväsendets lokala och regionala ledning kan ses som en förberedelseåtgärd för grundskolans genomförande. Den karaktäriserades av en strävan att inom gemensamma organ för varje kommun och varje län samla inte bara ledningen av det obligatoriska skolväsendet utan även de ledande funktionerna beträffande huvuddelen av övriga skolformer, främst gymnasiet och yrkesskolan.

Efter dessa reformer och inför en förestående omdaning på ytterligare områden av skolväsendet har behovet av en enhetlig central ledning framträtt med allt större skärpa. Utskottet finner det därför nu vara en lämpligt vald tidpunkt för ett ställningstagande i denna fråga och finner med tillfredsställelse, att departementschefen framlagt ett förslag som väl ansluter sig till huvudlinjerna i det tidigare reformarbetet på skolområdet.

Förslaget innebär, att den nuvarande splittringen på i första hand två centrala myndigheter, skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning, bringas att upphöra genom organiserandet av ett gemensamt ämbetsverk. Såsom departementschefen framhållit framstår behovet härav särskilt starkt mot bakgrunden av pågående utredningsarbete och planering för utbildningen efter grundskolan. Utan en samordning av de båda verkens ämbetsområden skulle ett alltmer otillfredsställande läge uppkomma genom att två betydande skolformer, gymnasiet och fackskolan, var för sig skulle komma att stå under ledning av två olika myndigheter. Härtill kommer att samordningen mellan yrkesskolan och övriga skolformer icke skulle kunna ske på ett tillfredsställande sätt.

De framlagda förslagen rörande skolväsendets centrala ledning syftar emellertid inte enbart till ett sammanförande av de båda centralmyndigheterna på skolväsendets område. De sakkunniga rörande skolväsendets centrala ledning har i detta hänseende föreslagit att i princip all egentlig yrkesutbildning skulle ställas under ledning av det nya ämbetsverket. Den yrkesutbildning, som nu ledes av en rad fackämbetsverk, nämligen medicinalstyrelsen, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och sjöfartsstyrelsen, skulle

enligt förslaget ställas under skolämbetsverkets ledning. Departementschefen har för sin del icke funnit det möjligt att nu framlägga förslag om att till det nya ämbetsverket överföra jämväl de frågor som berör utbildningen på jordbrukets och skogsbrukets områden med hänsyn till att en omläggning i enlighet med vad de sakkunniga förordat för närvarande skulle medföra vissa av remissmyndigheterna angivna olägenheter. Beträffande utbildningen på sjukvårdens områden har departementschefen funnit att ställning till ovannämnda sakkunnigförslag inte nu bör tagas på grund av pågående utredning rörande sjuksköterskeutbildningen och överväganden i fråga om huvudmannaskapet för mentalsjukvården. Departementschefen har emellertid i princip anslutit sig till uppfattningen, att de sakkunnigas förslag på längre sikt bör genomföras och att frågan bör ägnas uppmärksamhet vid fortsatt utredningsarbete i olika sammanhang.

Frågan om ämbetsverkets tillsynsområde har behandlats i flera motioner. I motionerna I: 750 och II: 907 samt I: 756 och II: 915 har föreslagits, att åtgärder vidtages för att yrkesutbildningen på jordbrukets och skogsbrukets områden inordnas under det nya gemensamma ämbetsverket. Liknande förslag framföres vidare i motionerna I: 755 och II: 914, i vilka även yrkas att sjuksköterskeutbildningen och mentalsjukvårdspersonalutbildningen skall hänföras till den nya överstyrelsens ämbetsområde. Slutligen har i motionerna I: 768 och II: 929 yrkats att de sakkunnigas förslag rörande ämbetsområdet genomföres i sin helhet.

Utskottet, som delar de sakkunnigas och departementschefens principiella uppfattning, att all egentlig yrkesutbildning bör ledas av det gemensamma skolämbetsverket, vill i anslutning till angivna motionsyrkanden framhålla angelägenheten av att åtgärder snarast möjligt vidtages för att förverkliga en sådan samordning. Med hänsyn till de problem som av departementschefen angivits sammanhänga med en omläggning av tillsynen av yrkesutbildningen på jordbrukets, skogsbrukets och sjukvårdens områden, finner inte heller utskottet det möjligt, att en omorganisation omedelbart genomföres. Behovet av enhetlig central ledning för hela yrkesskolväsendet är emellertid enligt utskottets uppfattning mycket påtaglig. Ett inordnande av de angivna tillsynsområdena bör enligt utskottets bedömning kunna ske fr. o. m. den 1 juli 1966.

Beträffande omskolningsverksamheten för arbetslösa finner utskottet den av departementschefen gjorda avvägningen mellan skolämbetsverkets och arbetsmarknadsstyrelsens verksamhetsområden utgöra en lämplig grund för den fortsatta utvecklingen. Utskottet anser sig således ej böra tillstyrka det i motionerna I: 768 och II: 929 gjorda yrkandet att arbetsmarknadsstyrelsens omskolnings- och fortbildningsverksamhet skulle i sin helhet inordnas under det nya skolämbetsverket. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang understryka betydelsen av ett nära samarbete mellan skolans myndigheter och arbetsmarknadsverket. Det bör vidare eftersträvas att genom utbyggnad av yrkesutbildningsväsendet begränsa behovet av omskolningsverksamheten.

En nära kontakt med arbetsmarknad och näringsliv är såsom departements-

chefen betonat av väsentlig betydelse för yrkesutbildningen. Genom den av departementschefen föreslagna utformningen av ämbetsverkets styrelse med direkta företrädare för olika sidor av samhällslivet liksom genom den föreslagna kansliorganisationen har en grund skapats för att olika samhällsintressen skall bli i tillräcklig mån beaktade. Detta inflytande från samhällslivets sida finner utskottet inte blott vara nödvändigt för yrkesutbildningens del utan det framstår även som betydelsefullt för hela skolväsendet.

I fråga om ämbetsverkets styrelse har departementschefen förordat att densamma skall bestå av 11 ledamöter, nämligen generaldirektören och dennes ställföreträdare samt 9 ledamöter som skall utses av Kungl. Maj:t och företräda olika sidor av samhällslivet. I motionerna I: 767 och II: 927, I: 769 och II: 928 samt I: 768 och II: 929 har föreslagits att styrelsen skulle utökas för att ytterligare vissa intresseområden skulle bli företrädade. Utskottet vill med anledning av dessa yrkanden framhålla, att önskemålen om ett allsidigt inflytande från samhällslivets sida i styrelsen måste vägas mot behovet av att så långt som möjligt begränsa antalet ledamöter i densamma. Med hänsyn till det stora antalet organisationer för vilka utvecklingen på skolans område är av väsentligt intresse skulle i och för sig en större krets av lekmanrepresentanter kunna behöva ingå i styrelsen, men mera allsidigt tillgodoseende av olika önskemål i detta hänseende skulle å andra sidan leda till att styrelsen bleve orimligt stor och därmed ett föga effektivt arbetsorgan. Såväl de sakkunniga som departementschefen har funnit ett ledamotsantal av 11 tillräckligt, och utskottet ansluter sig till denna uppfattning.

Departementschefens förslag innebär, att några suppleanter inte skall utses i styrelsen. I motionerna I: 750 och II: 907 har föreslagits, att personliga suppleanter skulle utses för ledamöterna. Suppleanterna förutsättes därvid bli utsedda på sådant sätt att en breddning av representationen skall kunna ske inom de intresseområden som enligt departementschefens förslag skall bli företrädade. Utskottet finner detta uppslag värdefullt och vill för egen del förorda att suppleanter på angivet sätt förordnas för de ledamöter, som skall utses av Kungl. Maj:t. För att arbetsformerna i minsta möjliga utsträckning skall tyngas av att suppleanter blir utsedda, bör dessa närvara vid styrelsesammanträden endast vid förfall för ordinarie ledamot.

Genom att styrelsen kommer att innefatta representanter med direkt anknytning till olika intressegrupper inom samhället och således inte, såsom de sakkunniga föreslagit, utgöras av ledamöter utan sådan anknytning, har departementschefen, bl. a. med hänsyn till uttalanden från remisshåll, inte framlagt förslag om särskild rådgivande nämnd. Inte heller utskottet anser en sådan nämnd erforderlig med de av departementschefen förordade riktlinjerna för ämbetsverkets organisation. Utskottet vill emellertid framhålla angelägenheten av att inom ämbetsverkets rotlar och avdelningar upparbetas former för fortlopande, informella kontakter med näringslivet. Att så sker torde ligga helt i linje med den inriktning det nya ämbetsverkets arbete avses att få.

Då det gäller kansliorganisationen finner utskottet, att den av departementschefen valda lösningen med uppdelning av undervisningsärendena på två avdelningar, varav en avseende allmänna skolfrågor och en yrkesutbildningsfrågor, på ett utmärkt sätt möjliggör att yrkesutbildningens speciella behov kan tillgodoses inom ramen för en integrerad organisation. I anslutning till detta förslag har i motionerna I: 766 och II: 930 uttalats, att undervisningsavdelningen för yrkesutbildningsfrågor skulle väsentligt förstärkas och att yrkesutbildningen inom ämbetsverket borde företrädas av en överdirektör. Utskottet är icke berett att tillstyrka att en särskild överdirektörstjänst skulle inrättas för yrkesutbildningsärendena, då en dylik organisation av ämbetsverket skulle kunna bli ägnad att splittra enhetligheten inom verket. Frågan om antalet rotlar inom avdelningen för yrkesutbildningsfrågor torde komma att närmare prövas av den särskilda organisationskommittén för närmare utformning av det nya ämbetsverkets uppgifter och uppbyggnad. Vid sådant förhållande anser utskottet något uttalande i ämnet från riksdagens sida icke nu påkallat. Utskottet avstyrker alltså bifall till motionerna I: 766 och II: 930.

I motionen II: 926 har förordats att en uppdelning på två undervisningsavdelningar ej bör ske. Med hänsyn till det värde utskottet, i synnerhet i nuvarande utvecklingsskede för yrkesutbildningen, tillmäter departementschefens förslag kan utskottet inte tillstyrka den av motionären förordade ändringen. De framtida erfarenheterna av ämbetsverkets verksamhet liksom skolväsendets fortsatta utveckling får utvisa, huruvida i detta eller andra avseenden ändringar i verksorganisationen blir nödvändiga.

I fråga om den allmänna inriktningen av ämbetsverkets arbete liksom i den därmed sammanhängande decentraliseringsfrågan vill utskottet understryka departementschefens synpunkter, innebärande bl. a. att beslutanderätten i olika ärenden så långt som detta är praktiskt lämpligt överflyttas till lokala och regionala myndigheter, varigenom den centrala myndigheten kommer att i första hand få ägna sig åt uppgifter av utvecklingsbefrämjande och samordnande natur. Med hänsyn till vad departementschefen förordat i berörda hänseende finner utskottet vad i motionerna I: 768 och II: 929 yrkats rörande decentraliseringsfrågan ej böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. att motionerna I: 767 och II: 927 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 769 och II: 928 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna I: 768 och II: 929, i vad de avser ämbetsverkets styrelse och decentraliseringsfrågan, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 766 och II: 930 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionen II: 926 icke må till någon riksdagen åtgärd föranleda;

VI. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m.;

VII. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 750 och II: 907, I: 768 och II: 929, I: 755 och II: 914 samt I: 756 och II: 915, förstnämnda fyra motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört beträffande skolämbetsverkets tillsynsområde;

VIII. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 750 och II: 907, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört beträffande utseende av suppleanter för ledamöterna i ämbetsverkets styrelse.

Stockholm den 24 maj 1963

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Einar Persson, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Virgin, Fritz Persson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Mårtensson, Bertil Petersson, Källqvist, fröken Ljungberg, herrar Thorsten Larsson och Eric Gustaf Peterson; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Gustafsson i Stockholm, Ståhl, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Nilsson i Göingegården, fru Lewén-Eliasson, herrar Svensson i Ljungskile, Arvidson, Lassinantti, Johansson i Norrköping, Kellgren, Gustafsson i Kårby, Berg och Källstad.

Reservationer

1) av herrar *Ivar Johansson, Virgin, fröken Ljungberg, herrar Thorsten Larsson, Staxäng, Gustafsson* i Stockholm, *Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Johansson* i Norrköping, *Kellgren* och *Gustafsson* i Kårby, vilka med anledning av utskottets yttrande på s. 24 ansett att utskottet icke bort uttala att skolämbetsverkets tillsynsområde fr. o. m. den 1 juli 1966 bör kunna avse

yrkesutbildningen på jordbrukets, skogsbrukets och sjukvårdens områden och att därför utskottets hemställan under VII. bort ha följande lydelse:

»VII. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 750 och II: 907, I: 768 och II: 929, I: 755 och II: 914 samt I: 756 och II: 915, förstnämnda fyra motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört beträffande skolämbetsverkets tillsynsområde, dock utan att uttala sig om tidpunkten för överförande till skolämbetsverkets tillsynsområde av yrkesutbildningen på jordbrukets, skogsbrukets och sjukvårdens områden;»

2) av herrar *Gillström, Fritz Persson, Rikard Svensson, fru Wallentheim*, herrar *Bertil Petersson, Gustafsson* i Stockholm, *Johansson* i Norrköping och *Kellgren*, vilka ansett att sista meningen bort utgå i det stycke i utskottets yttrande på s. 24, som börjar med »Beträffande omskolningsverksamheten» och slutar med »av omskolningsverksamheten».

3) av fru *Lewén-Eliasson*;

4) av herr *Svensson* i Ljungskile;

5) av herr *Arvidson*.